

Skrivna texter på Fågelforsskolan 7-9

I fler ämnen än svenska används skrivna texter som underlag för bedömning och som redovisningsform. Till exempel är ett av syftet med No-ämnena att eleverna ska få "framställa texter och olika estetiska uttryck med naturvetenskapligt innehåll"¹. I ämnet biologi betyder det att "eleverna själva ska få presentera olika slags innehåll som rör biologi i text"². Detsamma gäller kemi och fysik.

Vad avser So-ämnet kan man rent övergripande säga att alla So-ämnen ska mäta elevernas förmåga att föra resonemang, vilket ibland görs i längre skrivuppgifter, fördjupningar och undersökningar. I ämnet geografi betyder det att eleverna uttryckligen ska kunna "skriva och samtala om geografi"³ framförallt med ambitionen att eleverna ska införliva geografiska begrepp i sitt ordförråd.

"Skrivande i No-ämnen är en till stor del outnyttjad potential för lärande, som bör kunna utvecklas i undervisningen"⁴ skriver skolverket. Särskilt lågpresterande elever gynnas av att få kombinera sitt läsande med såväl skrivande som samtalande. Syftet med den här texten är därför att:

1. Att slå fast språkliga grunder vid introduktion av skrivuppgifter på Fågelforsskolan 7-9
2. Att skrivna elevtexter i **alla** ämnen ska bli bättre, och därmed måluppfyllnaden, genom stöttning och praktiska tips.

Den här texten vill därför i all enkelhet ge lärare oavsett ämnen några verktyg att använda när man *introducerar* och *bearbetar* en skrivuppgift. Texten vill också låsa fast några grunder vad avser elevtexternas utformning och tips på hur man på bästa sätt *stöttar under arbetets gång*.

De språkliga grunder som den här texten vill lyfta är **begriplighet, språk, kommunikation och källor**. Varje grund förklaras kort och varje del avslutas med en kort sammanfattning med tips till läraren vad man kan behöva påminna eleverna om.

Fågelforsskolan 7-9, augusti 2017

Vernesa Filopovic-Bajric

Mathias Elmgren

Malin Järviken

Magnus Olander

Gunvi Olsson

¹ Lgr-11

² Skolverket, *Komentarmaterial till kursplanen i ämnet biologi*, s. 10

³ Lgr-11

⁴ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/spraklig-kompetens/tema-las-och-skrivinlarning/hur-paverkar-formagan-att-lasa-och-skriva-inlarningen-av-andra-amnen-1.157526> [03-05-2017]

Språkliga grunder

Språk: ord, begrepp och obligatoriska språknormer

En text ställer krav på begriplighet. Begriplighet skapas dels genom att varje enskild mening är förståelig genom att **stor bokstav**, **punkt** och **komma** används ändamålsenligt, och dels att texten i sin **helhet är sammanhängande**. Vi kan alltså ställa krav på elevtexten att den **håller sig till ämnet** och att elevens **tankar framgår med någon tydlighet**.

Eleven bör också påminnas om att texterna i No och So är skrivna i en akademisk miljö och ska vanligtvis läsas i en sådan. Därför ska vi uppmuntra en användning av **ord och begrepp** som passar i detta sammanhang, ytterst för att eleverna ska utveckla ett akademiskt språkbruk.

Till exempel:

Skriv *undersökt* (inte kollat)

Skriv *jag anser* (inte jag tycker/man tycker)

Skriv *påpekar* (inte säger)

Skriv *enligt min mening* (inte jag tror)

Skriv *redogöra* (istället för skriva om)

Skriv *arbetat med* (istället för att jobbat)

I resonemangskartan finns fler språkliga nycklar.

Sammanfattning:

- Påminn eleverna om obligatoriska regler: **stor bokstav vid ny mening och punkt**.
- Påminn eleverna om att **sträva efter ett akademiskt språkbruk**

Begriplighet: stycken och form

Oavsett om eleven skriver handskriven text eller på dator så ska eleverna använda **stycken**. En längre text utan stycken är mycket svår att läsa. En text utan stycken är inte heller arrangerad i överblickbara "block" eller "delar".

Det finns två sätt att skriva stycken:

Tom rad	Indrag
<p>Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen.</p> <p>Det är förstås viktigt att saltsyran inte fräter hål på väggen i magsäcken. Därför är magsäcken täckt med slem som innehåller den svaga basen bikarbonat.</p>	<p>Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen.</p> <p>Det är förstås viktigt att saltsyran inte fräter hål på väggen i magsäcken. Därför är magsäcken täckt med slem som innehåller den svaga basen bikarbonat.</p>

Alla texter på dator ska skrivas **vänsterställd** i ett **läsbart typsnitt**, gärna Calibri - alltså under inga omständigheter centrerad text (med undantag dikter). Det enda tillfället då centrerings används är vid titlar. Storleken på eventuella rubriker bör vara 14-16 och den övriga texten 12. Radavstånd bör vara mellan 1,15 och 1,5.

Sammanfattning:

- Påminn eleverna om att använda stycken.
- Påminn eleverna om att texter på dator är vänsterställda med läsbart typsnitt och skrivna i storlek 12.

Kommunikation: inledning

De flesta texter behöver introduceras för läsaren genom en inledning. En inledning skapar förförståelse, till exempel vad texten kommer innehålla och i vilket syfte den skrivs. En inledning får gärna presentera ämnet på ett spännande sätt.

Exempel 1 (faktatext om Kubakrisen):

Den här faktatexten handlar om Kubakrisen 1962. Kubakrisen var en mycket allvarlig konflikt mellan de två supermakterna Sovjetunionen och USA som fick världen att hålla andan. Aldrig tidigare hade världen varit närmare ett kärnvapenkrig.

Texten beskriver kort om vad som låg bakom konflikten på Kuba och vad som hände i efterspelet.

Exempel 2 (faktatext om olja):

Har du någon gång funderat på vad olja används till? Olja är en av jordens viktigaste naturresurser och används till många olika saker. I den här texten kommer jag redogöra för var olja finns och vad den används till. Du kommer få reda på för och nackdelar med oljeindustrin.

Exempel 3 (Argumenterande text om ungdomsfylleri):

Snart stundar valborg och många kommuner har problem med ungdomsfylleri. Många kommuner gör inga riktade insatser för att motverka ungdomsfylleriet. Det tycker jag är fel.

Exempel 4 (Resonerande text om för- och nackdelar med kärnkraft):

Det finns både för och nackdelar med kärnkraft. En fördel är...

Exempel 5 (Resonerande text om Internets betydelse för samhället):

Internet är väldigt betydelsefullt för hela samhället idag. Ett exempel på Internets betydelse är...

Kommunikation: avslutning

En text behöver många gånger också avslutas på ett sätt som undviker ett alltför abrupt slut. Det kan betyda att vissa slutsatser sammanfattas eller att avslutningen knyts samman med frågor eller iakttagelser författaren tagit upp i inledningen. I grund och botten betyder det att texten bör rundas av och inte sluta alltför tvärt.

Exempel 1 (faktatext om Kubakrisen):

Sammanfattningsvis kan man alltså med facit i hand säga att relationerna blev lite bättre mellan USA och Sovjetunionen. Så även om världen aldrig tidigare hade varit närmare ett kärnvapenkrig, så ledde konflikten i alla fall till några positiva saker. Till exempel upprättades en telefonlinje mellan supermakterna som blev betydelsefull de närmaste åren.

Exempel 2 (faktatext om olja):

Så, nu vet du lite mer om olja och vad man använder den till.

Exempel 3 (Argumenterande text om ungdomsfylleri):

Därför måste kommunerna ta sitt ansvar så alla kan njuta av en fridfull valborg.

Exempel 4 (Resonerande text om för- och nackdelar med kärnkraft):

Med detta anser jag att fördelar väger över nackdelarna.

Exempel 5 (Resonerande text om Internets betydelse för samhället):

Avslutningsvis kan man ägna en tanke på Internets betydelse i framtiden. Kommer Internet ha den betydelsen den har idag, eller kommer tekniken ersättas av något annat?

Sammanfattning:

- Påminn om betydelsen av inledningar och avslutningar

Källor: referenser, fotnoter

Många uppgifter kräver att eleven hänvisar till andra författare eller personer. Många gånger görs detta i löpande text. Ett alternativ är att använda fotnot. Informationen i fotnoten bör vara kort och informativ, t ex vem som skrivit texten, vad texten heter och på vilken sida informationen står att finna.

Att referera i text	Fotnot
Enligt Folke Netteblad finns saltsyra i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen.	Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen. ¹ <hr/> <small>1 Netteblad, F. <i>Kemi</i>, s. 45</small>

Det är viktigt att eleven håller isär egna åsikter från andras åsikter. Texten måste därför hålla isär referat (från andra källor) från egna åsikter. Eleven måste hela tiden tydliggöra *vem* som anser vad.

”Jag tycker att... Enligt N.N är det också ett...”

”I boken X skriver författaren... Därför är min åsikt...”

Det är ibland på plats att sammanfatta sina källor i en käll- eller litteraturförteckning. Det är viktigt att påminna eleverna att samla sina källor under arbetets gång. Detta är särskilt viktigt vid längre fördjupningsarbeten eller uppsatser.

Det räcker att göra listan enkel och informativ, t ex:

Netteblad, F. *Kemi*

Johansson, M. *Aftonbladet* 04-06-17

www.wikipedia.se [sökord: kubakrisen]

Det är ofta på plats att påminna om att www.google.se *inte* är en källa, utan en sökmotor. Att skriva ”google” som källa skulle motsvara att skriva ”skolbiblioteket på Fågelfors skolan” som källa, istället för att ange författare och titel.

I argumenterande eller resonerande texter är käll- eller litteraturförteckning sällan nödvändig. Att hänvisa i löpande text är däremot vanligt.

Avslutningsvis

- Påminn eleverna om att ange sina källor när detta är av betydelse.

Till eleverna: Att skriva texter på Fågelforskskolan 7-9

1. Kom ihåg obligatoriska regler: stor bokstav vid ny mening och punkt.

2. Kom ihåg att använda ord och begrepp som passar i sammanhanget:

Skriv *undersökt* (inte kollat)

Skriv *jag anser* (inte jag tycker/man tycker)

Skriv *påpekar* (inte säger)

Skriv *enligt min mening* (inte jag tror)

Skriv *redogöra* (istället för skriva om)

Skriv *arbetat med* (istället för att jobbat)

3. Kom ihåg att texter på dator är vänsterställda med läsbart typsnitt (t ex Calibri) och skrivna i storlek 12, rubriker i storlek 14-16 och med radavstånd 1,15-1,5.

4. Kom ihåg att använda stycken:

Tom rad	Indrag
Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen. Det är förstås viktigt att saltsyran inte fräter hål på väggen i magsäcken. Därför är magsäcken täckt med slem som innehåller den svaga basen bikarbonat.	Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen. Det är förstås viktigt att saltsyran inte fräter hål på väggen i magsäcken. Därför är magsäcken täckt med slem som innehåller den svaga basen bikarbonat.

5. Kom ihåg betydelsen av inledningar och avslutningar. En inledning skapar förförståelse, till exempel vad texten kommer innehålla och i en avslutning kan slutsatser sammanfattas eller att avslutningen knyts samman med frågor eller iakttagelser du tagit upp i inledningen.

6. Kom ihåg att ange dina källor när detta är av betydelse:

Att referera i text	Fotnot
Enligt Folke Netteblad finns saltsyra i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen.	Saltsyra finns i magsäcken, där den behövs för matspjälkningen. Om du får halsbränna någon gång, beror det på att det kommer upp saltsyra från magsäcken och irriterar matstrupen. ¹ <hr/> ¹ Netteblad, F. Kemi, s. 45